

Handläggare: Carina Thörnblom
Telefon: 08-508 18 122

Till
Farsta stadsdelsnämnd
2007-08-23

Införande av kundvalssystem för vård- och omsorgsboenden inom äldreomsorg

Yttrande till kommunstyrelsen, dnr 327-1752/2007

Förslag till beslut

1. Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen
2. Omedelbar justering

Ulla Thorslund
stadsdelsdirektör

Annica Dominius
avdelningschef

Sammanfattning

Stadsdelsnämnden har fått kommunstyrelsens remiss om införande av kundvalssystem för vård- och omsorgsboenden inom äldreomsorg. Yttrandet ska vara kommunstyrelsen tillhanda senast den 31 augusti 2007.

Förvaltningen anser att förslaget till införande av valfrihetssystem för vård- och omsorgsboenden inom äldreomsorg är positivt. Förvaltningen anser att det är positivt att valet av boenden inte begränsas till en viss stadsdel för den äldre, men poängterar att många äldre vill bo i närområdet och att det måste finnas ett brett utbud lokalt. Förslaget att staden därför delas upp i fem geografiska områden är positivt. Förvaltningen menar att det dock kan finnas svårigheter med att få underlag för utformning av specifika profilboenden inom det geografiska området. Det är positivt att det utarbetade förslaget har undantagit korttidsvård, avlastning och växelvård från valfrihetssystemet.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för äldreomsorg. Stadsdelsnämndens pensionärsråd har behandlat ärendet den 13 augusti 2007. Pensionärsrådet har även varit delaktigt i svaret och haft möjlighet att lämna synpunkter vid ett extra möte den 23 juli 2007. Samverkansgruppen behandlade ärendet den 16 augusti 2007.

Bakgrund

Stadsdelsnämnden har fått kommunstyrelsens remiss om införande av kundvalssystem för vård- och omsorgsboenden inom äldreomsorg. Ytrandet ska vara kommunstyrelsen tillhanda senast den 31 augusti 2007.

Kommunfullmäktige beslöt i budget för 2007 att valfriheten ska öka och att staden ska skapa förutsättningar för att ge invånare så stor valfrihet som möjligt. I budgeten för 2007 gavs kommunstyrelsen i uppdrag att utreda och föreslå system för valfrihet. Förslaget innebär inte någon förändring av nuvarande resursfördelningssystem för äldreomsorg. Stadsdelsnämnderna kommer att erhålla medel utifrån de parametrar som styr dagens resursfördelningssystem

Förslaget till kundvalssystemet i sammanfattning

Stadsledningskontoret föreslår att ett valfrihetssystem inom vård- och omsorgsboende införs fr.o.m. den 1 juli 2008. Undantaget från detta är vård- och omsorgsboende med hemtjänst (servicehusboende) eftersom en översyn från socialdepartementet pågår. Korttidsboende, avlastning och växelvård föreslås också undantas från systemet då detta boende är tillfälligt. Valfrihetssystemet innebär att brukare som efter biståndsbedömning beviljas plats på vård- och omsorgsboende ska kunna välja var han/hon vill bo. Valet ska gälla alla boenden som ingår i valfrihetssystemet, d.v.s. inte begränsas till en viss stadsdel.

Valfrihet förutsätter mångfald och för att underlätta för fler företag att etablera sig och att utveckla sin specialitet/inriktning ska stadens entreprenadupphandlingar förenklas. Vidare ska stadens ramavtal i större utsträckning användas för att skapa mångfald och fler aktörer ska beredas möjlighet att komma med på dessa avtal. Förslaget innebär att stadsledningskontoret genomför en upphandling av driftsentreprenader och en central ramavtalsupphandling. Kompletterande upphandlingar ska regelbundet ske i syfte att ge nya aktörer tillträde till systemet. Stadsledningskontoret ska ta fram ett förslag till ersättningssystem. Ersättningens nivå ska fastställas av kommunfullmäktige årligen i samband med budget.

Staden ska underlätta valfriheten med hjälp av Internet och är skyldig att informera om såväl den egna verksamheten som privata alternativ. Staden ska garantera äldres rätt att välja boende genom ett valfrihetssystem.

Målet med valfrihetssystemet är att:

- valfriheten för den enskilde ska öka,
- mångfalden ska öka – det ska finnas många aktörer att välja bland och med olika profiler och inriktningar,
- kvaliteten ska öka genom att brukarna kan välja de boenden som har en god kvalitet,
- det ska vara lättare för små och nya företag att komma in och etablera sig på marknaden, t.ex. personal som vill starta eget och ”knoppa av”,
- kostnaderna för verksamheten ska inte öka på grund av systemet.

Ett lämpligt startdatum för valfrihetssystemet för särskilda boenden inom äldreomsorgen föreslås vara 2008-07-01 eftersom de nya ramavtalen träder i kraft då. Det är vid det tillfället också klart vilka företag som ska driva boenden på entreprenad.

Varken i ramavtal eller i entreprenadupphandlade avtal kommer någon garanti för en viss beläggning att ges då en sådan garanti skulle motverka själva grundtanken med valfrihetssystem d.v.s. att utföraren konkurrerar om brukaren. En god kvalitet ska resultera i hög beläggning. En sämre kvalitet kan innebära tomma platser för en utförare och därmed intäktsbortfall.

Konsekvensen av förslaget kommer att för stadsdelsnämnderna bli följande:

- Inga egna entreprenadupphandlingar ska göras avseende vård- och omsorgsboenden eftersom dessa samordnas under ledning av stadsledningskontoret.
- Pågående entreprenadavtal ska förvaltas av stadsdelsnämnden även fortsättningsvis. Inför eventuell förlängning ska samråd ske med stadsledningskontoret.
- Nya entreprenadavtal som upphandlas inom ramen för valfrihetssystemet ska förvaltas och följas upp av respektive stadsdelsnämnd.
- Stadsdelsnämnderna ska även fortsättningsvis lämna aktivitetsplaner i samband med verksamhetsplanen. Aktivitetsplanen ska även omfatta de vård- och omsorgsboenden som nämnden anser bör omfattas av nästa omgång av entreprenadupphandling.

I arbetet med att införa ett valfrihetssystem för vård- och omsorgsboenden ingår att utreda frågan om ersättning, en så kallad ”äldrepeng”. Stadsledningskontoret utreder följande:

- Hur ett ersättningssystem ska utformas
- Hur en eventuell nivåbaserad ersättning mäts
- Nivån på ersättningen
- Vad som ska ingå i ersättningen
- Vilket IT-stöd som behövs

Mätinstrument

Det finns flera sätt att basera nivåerna på i en ersättning, t ex genom att fastställa den utifrån den enskildes individuella vård- och omsorgsbehov eller utifrån boendeform.

Om en ersättning ska baseras på den äldres individuella vård- och omsorgsbehov behövs metoder för att kunna mäta dessa. Ett individuellt nivåbaserat ersättningssystem bygger på att finna sådana instrument och rutiner som medför att inte för stora risker finns för att olika bedömningar görs och/eller ökar det administrativa arbetet. Mätning av vårdnivåer kommer dock att innebära nya arbetsuppgifter, både initialt inför inflyttning på ett boende men också löpande för att aktualisera den enskildes vårdbehov. Stadsledningskontoret föreslår att dessa mätningar utförs av ett fåtal personer på stadsdelsförvaltningarna eftersom det är viktigt att det görs likartade bedömningar.

Ett fastställt ersättningssystem utifrån boendeform innebär att kostnadsberäkna den vård- och omsorg som erbjuds inom de olika inriktningarna - sjukhem, ålderdomshem, gruppboende, (korttidsvård, avlastning, och växelvård föreslås ligga utanför ett valfrihetssystem). Svårigheten med denna metod är den enskildes möjligheter att bo kvar i ett och samma boende om/när vårdbehovet förändras. Det är viktigt att kvarboendepincipen gäller, d.v.s. att den äldre ska få bo kvar på samma boende till livets slut.

Nivån på ersättningen

En av KF:s uttryckta förutsättningar för ett valfrihetssystem är att det inte får bli kostnadsdrivande. Vid framtagandet av ersättningsnivåerna kommer stadsledningskontoret därför att se över nuvarande kostnader för vård- och omsorgsboende. En beräkning av ersättningen behöver göras utifrån vad som bör ingå och de kostnader staden har idag för denna verksamhet. Stadsledningskontoret ser nu bland annat över stadsdelarnas ersättningsnivåer till boenden i egen regi, på entreprenad och inom ramavtalet. Dessutom görs beräkningar av kostnader för personal, mat, hyra, förbrukningsartiklar, utbildning, tekniska hjälpmedel, driftkostnader, rehabilitering osv.

Nivån på ersättningen föreslås att man fastställer av kommunfullmäktige årligen i samband med budget.

Vad ska ingå i ersättningen

Flera av de kommuner som inför valfrihetssystem inom vård- och omsorgsboende har valt att låta allt ingå i den ersättning som fastslagits. Så fungerar det även inom staden vad gäller ramavtalen. Även om en ersättning där allt ingår har många fördelar så bör konsekvenserna av en sådan modell närmare analyseras. Bland annat finns det idag en stor spridning avseende hyror.

Andra frågor som stadsledningskontoret måste ta ställning till är hur kostnader för tomma platser samt för sjuksköterskekompetens på plats nattetid ska hanteras. Vad som ska ingå i

en ersättning kommer att utredas närmare och ingå i det ersättningssystem som ska tas fram.

IT-stöd

Stadsledningskontoret kommer även att se över det IT-stöd som behövs i ett valfrihetssystem. System som kommer att behövas avser köhantering, ersättningen, vårdbehovsmätningar och kvalitetsfrågor. Stadsledningskontoret kommer att se över hur staden kan tillhandahålla lösningar för kopplingar till företagens egna system.

För att få en acceptans för systemet är det viktigt att i utformandet av valfrihetssystemet föra en dialog med olika intressenter. Stadsledningskontoret bjuder därför in till sådana dialoger.

Stadsledningskontoret kommer att fortsätta arbetet med:

- Förslag till ersättningssystem utarbetas och i samband med budget 2008 fastställs ersättningsnivåerna av kommunfullmäktige.
- En inventering av stadens fastighetsbestånd av vård- och omsorgsboenden genomförs i syfte att fler utförare ska kunna ingå i stadens ramavtal.
- Ramavtalsupphandling och entreprenadupphandling genomförs så att nya avtal börjar gälla 2008-07-01.
- Stadsledningskontoret utarbetar anvisningar för hur pågående avtal ska inordnas i valfrihetssystemet.
- Kommunikations- och informationsinsatser ska genomföras kontinuerligt.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen anser att förslaget till införande av valfrihetssystem för vård- och omsorgsboenden inom äldreomsorg är positivt för den enskilde. Många av de frågor som uppkommit under utformandet av förslaget har också beaktats i ärendet. Förvaltningen har synpunkter och frågeställningar inom vissa områden som behöver belysas ytterligare.

Förvaltningen anser att det är positivt att valet av boenden inte begränsas till en viss stadsdel för den äldre, men poängterar att många äldre vill bo i närområdet och att det måste finnas ett brett utbud lokalt.

Utifrån förslaget ska ett gemensamt köhanteringssystem i staden skapas till de olika vård- och omsorgsboendena. Förvaltningen anser att det måste utarbetas gemensamma rutiner för staden om hur man hanterar köbildning till vissa boenden. Det måste vara tydligt om personen som har störst behov av en ledig plats ska erbjudas den eller om placering enbart ska erbjudas utifrån aktuell kötid. Förvaltningen anser att den enskildes behov alltid måste styra före kundvalet.

Information om de olika aktörerna ska även kunna presenteras för brukarna på ett lätt sätt. Mängden av information innebär att man måste se över hur den ska utformas för de av stadens äldre som inte har tillgång eller möjlighet att använda sig av stadens webbsida.

Förvaltningen ser här ett stort problem och biståndshandläggarna blir en allt mer viktig person som konsumentvägledare. Det ställer krav på utbildning och handledning för handläggarna.

Staden ska via valfrihetssystemet få en ökad mångfald bland vård- och omsorgsboendena att erbjuda den enskilde. I förslaget föreslår stadsledningskontoret att staden därför delas upp i fem geografiska områden, vilket förvaltningen anser är positivt. Redan idag samarbetar stadsdelarna i dessa geografiska områden när det gäller boendeplanering mm. Förvaltningen menar, att det kan finnas svårigheter med att få underlag för utformning av specifika profilboenden inom det geografiska området. Ex boende för Parkinson, frontallobsdemenser, etniska och kulturella profilboenden.

Förvaltningen anser att det är positivt att det utarbetade förslaget har undantagit korttidsvård, avlastning och växelvård från valfrihetssystemet.

Förvaltningen anser det positivt att använda ett gemensamt mätinstrument inom staden att basera vårdnivåerna på utifrån den enskildes individuella vård- och omsorgsbehov. Stadsledningskontoret föreslår att dessa mätningar utförs av ett fåtal personer då det är viktigt att det görs likartade bedömningar. Förvaltningen anser att det är ansvarig biståndshandläggare som ska göra denna bedömning, då de är de som har störst kännedom om den enskildes behov.

I remissen behandlas även ersättning inom valfrihetssystemet för vård- och omsorgsboenden inom äldreomsorgen. Förvaltningen anser att det är positivt med nivåer baserat på ett ersättningssystem som skapar möjlighet för den äldre att bo kvar på samma boende oavsett om behovet varierar över tid. Förvaltningen anser också att det ska vara få ersättningsnivåer eftersom det är mer lättstyrt både utifrån beställarperspektivet och som utförande enhet. Spridningen mellan olika vårdnivåer är troligtvis begränsat.

Förvaltningen anser att det är viktigt att analysera och se på hur hyrorna ska hanteras om de ska ingå i ersättningssystemet. Idag varierar hyran på platserna i Farsta mellan 70- 220 kr/ dygn. Förvaltningen anser att i ersättningsnivåerna behöver det finnas ett visst utrymme för att täcka kostnaderna för gemensamhetsytor och tomgångshyror.

Förvaltningen anser det positivt att förlänga avtalstiderna vid entreprenadupphandlingar, det skapar kontinuitet för den enskilde. Likaså att de regler som finns idag för att kunna säga upp ett avtal kommer att finnas kvar.

Bilaga

Förslag till införande av valfrihetssystem för vård- och omsorgsboenden inom äldreomsorgen.